

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ (1898-1913)

Ενότητα #1: ΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΤΆ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΚΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Διδάσκων: Χουρδάκης Αντώνης
ΤΜΗΜΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα*** (***Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece***)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Το Δεκέμβριο του 1898 αποβιβάστηκε στα Χανιά ως ύπατος Αρμοστής Κρήτης, ο δευτερότοκος γιος του Βασιλέα της Ελλάδος, Πρίγκιπας Γεώργιος. Από τότε αρχίζει η προσπάθεια συγκρότησης της Κρητικής Πολιτείας και μια νέα περίοδος στην ιστορία της εκπαίδευσης του νησιού. Πρώτοι σταθμοί στην περίοδο της αυτονομίας υπήρξαν οι εκλογές τον Ιανουάριο του 1899 για την ανάδειξη πληρεξουσίων στην Κρητική Βουλή, η ψήφιση του Κρητικού Συντάγματος που το ενέκριναν οι Μ. Δυνάμεις και ο σχηματισμός της πρώτης Κυβέρνησης με Συμβούλους: τον επί της Δικαιοσύνης, Ελ. Βενιζέλο, τον επί των Οικονομικών, Κων. Φούμη, τον επί των Εσωτερικών, Μαν. Κούνδουρο, τον επί της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και των Θρησκευμάτων, Νικ. Γιαμαλάκη, και τον επί της Δημοσίας Ασφαλείας Χουσεΐν Γενιτσαράκη.

- Βέβαια επειδή στον ίδιο τον αρμοστή συνυπήρχε αφενός η ιδιότητα του εντολοδόχου των Κρητικών, όπως όριζε το Σύνταγμα, και αφετέρου η ιδιότητα του εκπροσώπου των ευρωπαϊκών δυνάμεων, της Ρωσίας, της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ιταλίας, αυτό δημιουργούσε πολλά προβλήματα. Ο Henri Couturier παρατηρούσε ότι: «Τότε δέ ήρχισαν πράγματι αι δυσχέραι· τότε παρουσιάσθη εν όλη αυτού τη ατελεία, εκείνο, όπερ κατά συνθήκην καλούσιν ευρωπαϊκήν ομοφωνίαν. Προκειμένου περί των ελαχίστων λεπτομερειών ηγέρθησαν ατελεύτητοι συζητήσεις και εδημιουργήθησαν παρελκύσεις. Είχον συμφωνήσει να παράσχωσιν εις την Νήσον αυτόνομον πολίτευμα, αλλά προς εφαρμογήν της αυτονομίας ταύτης προύβαλλον πανταχόθεν δυσχέραι. Πρόκειται πράγματι να συμβιβασθώσιν: 1ον αι βλέψεις των Δυνάμεων, αι οποίαι σπανίως ομονούσι· 2ον αι βλέψεις του Σουλτάνου, ο οποίος μίαν και μόνην έχει επιθυμίαν: να δοθή εις την Κρήτην αυτονομία, όσον το δυνατόν, μιροτέρας ευρύτητος· 3ον αι βλέψεις των κρητών, οι οποίοι τουναντίον προσδοκώσιν ευρείαν αυτονομίαν».

- Η Κρήτη και μετά την αυτονομία της παρέμεινε ουσιαστικά χώρα γεωργική. Πάνω από το 65% του ενεργού πληθυσμού της βιοποριζόταν από την καλλιέργεια της γης, την αλιεία ή την κτηνοτροφία. Ωστόσο, η μικρή οικονομική πρόοδος που παρατηρείται στις αρχές, η συγκέντρωση κεφαλαίων που σημειώνεται, η προσπάθεια για τραπεζική οργάνωση, η υποχώρηση του μουσουλμανικού στοιχείου και η χειραφέσια του χριστιανικού, η παρουσία των ευρωπαϊκών δυνάμεων στο νησί, παράλληλα με τη δημογραφική διαφοροποίηση και τη μετακίνηση πληθυσμού από την ύπαιθρο προς τα αστικά κέντρα, είχε σαν αποτέλεσμα την άνοδο των μικροαστικών και μεσοαστικών στρωμάτων στην κοινωνική κλίμακα και την είσοδο τους στον πολιτικό στίβο. Η οικονομία στηρίζεται βασικά στη γεωργία και συμπληρώνεται από τη κτηνοτροφία, την οικοτεχνία και τη βιοτεχνία. Η γη είναι εύφορη και παρά τους μεγάλους ορεινούς όγκους υπάρχουν αρκετές καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

- Οι πολεμικές όμως καταστροφές, οι μικροί κλήροι, η απουσία μηχανικών μέσων και κεφαλαίων, δεν ευνοούν την παραγωγή. Πολλές γαίες παραμένουν ανεκμετάλλευτες, η αναχώρηση 40.000 περίπου μουσουλμάνων μετά την αποχώρηση του τουρκικού στρατού το 1898, στέρησε την Κρήτη από ικανά εργατικά χέρια και τα κεφάλαια που διαθέτει η κυβέρνηση για εγγειοβελτιωτικά έργα είναι πολύ λίγα.
- Οι καλλιέργειες περιορίζονται στις ελιές, τα αμπέλια, τα λαχανικά, τα φρούτα.

- Η μεταποίηση και η βιομηχανία, περιλαμβάνει τα σαπουναριά, τα ταμπακαριά, τα μεταξουργεία, την οινοποιία, την καπνοβιομηχανία. Το κρητικό σαπούνι είναι περίφημο στις αγορές του εξωτερικού. Ο εκδοτικός οίκος «Σαλίβερου» των Αθηνών, εγκαθιστά στα Χανιά τεράστιο τυπογραφείο, όπου τυπώνει όλα του τα βιβλία, εκμεταλλευόμενος φορολογικές απαλλαγές.

- Δεν υπάρχουν όμως στο νησί δημόσια έργα. Τα λιμάνια χρησιμοποιούνται μόνο από τα μικρά πλοία, εκτός βέβαια από τη Σούδα. Τα μεγαλύτερα καράβια αναγκάζονται να αγκυροβολούν στα ανοικτά και όταν ο καιρός είναι κακός η εκφόρτωση ματαιώνεται. Ωστόσο η Κρήτη συνδέεται απ' ευθείας με το εξωτερικό. Τα ατμόπλοια έρχονται από τη Σύρο, τον Πειραιά, τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη, την Τεργέστη, τη Γένοβα, τη Μασσαλία. Το πλοίο της γραμμής, ξεκινά από τα Χανιά και πιάνει στη Σούδα, Γεωργιούπολη, Ρέθυμνο, Πάνορμο, Ηράκλειο, Χερσόνησο, Σίσι, Άγιο Νικόλαο. Παχειά Αμμο, Μόχλο και Σητεία.

- Η κατασκευή όμως λιμανιών ήταν απαραίτητη. Το ίδιο αναγκαίοι ήταν και οι δρόμοι. Λίγα μόνο χιλιόμετρα αμαξιτών υπήρχαν γύρω από τις πόλεις. Η επικοινωνία γινόταν με τα ζώα σε μονοπάτια, που το χειμώνα ήταν πολλές φορές αδιάβατα.
- Στα 1904 ήρθε στο νησί ο Γάλλος μηχανικός Quellemec σαν εμπειρογνώμονας, για τη μελέτη των δημόσιων έργων. Γερμανοί τοπογράφοι ακόμη σχεδίαζαν σιδηροδρομικές γραμμές μεταξύ Ηρακλείου και Μεσσαράς. Τα απαραίτητα ποσά όμως για τα τρία βασικά λιμάνια και τη σιδηροδρομική γραμμή υπολογίζονταν σε 9 εκατομμύρια φράγκα έτσι τα σχέδια έμειναν απραγματοποίητα.

- Πάντως για πρώτη φορά αναλήφθηκε σοβαρή προσπάθεια για να κατασκευαστούν δρόμοι, γέφυρες, σήραγγες, άρχισαν μεταλλευτικές έρευνες, οργανώθηκε ταχυδρομική υπηρεσία, μπήκαν τα πρώτα τηλέφωνα.
- Οι εσωτερικές οικονομικές αδυναμίες όμως ήταν πολλές. Δεν υπήρχε μεγάλη εισροή ξένων κεφαλαίων. Τα δημόσια έσοδα από τους τελωνειακούς δασμούς και τη φορολογία δεν μπορούσαν να καλύψουν το έλλειμμα του δημόσιου προϋπολογισμού.

- Η Κρήτη γενικά αποτελούσε παρθένο έδαφος για το ξένο Κεφάλαιο, που έσπευσε να το αξιοποιήσει. Ολόκληρη η οργάνωση της Κρητικής οικονομίας ανατέθηκε σε ξένους. Ο Ελβετός οικονομολόγος Etienne de Blonay διορίστηκε «οργανωτής των οικονομικών και διευθυντής της γενικής εξελεγκτικής υπηρεσίας παρά τη Ανωτέρα Διευθύνσει των Οικονομικών.
- Στα 1899 ιδρύθηκε η «Τράπεζα Κρήτης» από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και «τον υπ' αυτής αντιπροσωπευομένων όμιλον κεφαλαιούχων». Και αμέσως ένα πλήθος ασφαλιστικών ξένων εταιριών, ξένων εισαγωγέων, εταιριών μεταλλευτικών ερευνών και άλλων, παίρνουν άδεια για μόνιμη εγκατάσταση στην Κρήτη. Και στα 1900 ανοίγει τις πύλες της, στο κτίριο της Κρητικής Βουλής, στα Χανιά, «Διεθνής Έκθεσις», που επιζητά να κατακτήσει την Κρητική αγορά με τα ξένα προϊόντα.

- Από το 1901 μέχρι το 1908 οι εισαγωγές ανέβηκαν από 14 σε 21 εκατομμύρια. Και η ναυτιλιακή κίνηση από .225 σε .700 τόνους. Οι λαδέμποροι αποθηκεύουν το λάδι σε μεγάλες ξύλινες δεξαμενές και το εξήγαγαν στο εξωτερικό. Ταυτόχρονα οι λαδέμποροι ήταν και οι τραπεζίτες της εποχής, που δανείζουν τους φτωχούς αγρότες με μεγάλο τόκο, αγοράζοντας την παραγωγή τους πολύ πριν από τη συγκομιδή.
- Οι τιμές των βασικών προϊόντων, για παράδειγμα, το 1903 κυμαίνονται γύρω από στα 20 λεπτά η οκά το άσπρο ψωμί, 60 λεπτά η ζάχαρη, 80 λεπτά το λάδι, 20 λεπτά τα χαρούπια. Το μεροκάματο όμως δεν ξεπερνούσε τα 70-80 λεπτά για τον εργάτη και τη 1-1,20 δρχ. για τον τεχνίτη. Την ίδια εποχή ένας γιατρός παίρνει για μια εγχείρηση 40 δρχ., ένας δημόσιος κλητήρας 50 δρχ. μισθό το μήνα, ένας δάσκαλος γύρω στις 100 δρχ. ένας τελωνειακός υπάλληλος μέχρι 250 δρχ. το μήνα. Ο μισθός του Δημάρχου φθάνει στις 300 δρχ., του Δικαστή στις 400 δρχ., του αξιωματικού τής Χωροφυλακής και του Δεσπότη στις 500. Το δημόσιο ταμείο ξοδεύει για τους βουλευτές 44.400 δρχ. το χρόνο, ενώ η ετήσια χορηγία του Ηγεμόνα είναι 200.000 δρχ. 38.

- Η Κρητική Πολιτεία στα 1900 έχει πληθυσμό 301.273 κατοίκους. Απ' αυτούς 267.266 είναι χριστιανοί, 33.281 μουσουλμάνοι και 726 Εβραίοι. Υπάρχουν ακόμη 6.113 αλλοδαποί στην Κρήτη. Οι 3.593 από αυτούς μένουν στα Χανιά.
- Η ανάπτυξη του πληθυσμού των πόλεων καθώς και η παρουσία των ξένων στρατευμάτων αύξησε την κατανάλωση και βοήθησε το εμπόριο και τη βιοτεχνία. Η οργάνωση της κρατικής μηχανής απορρόφησε σοβαρό αριθμό προσώπων.

- Ωστόσο, η γοργή «καπιταλιστικοποίηση» του τόπου ανεβάζει τους αστούς στην κοινωνική πυραμίδα. Το χρήμα αρχίζει να κυλά άφθονο, ξένα χρυσά και ασημένια νομίσματα κυκλοφορούν στην αγορά των Χανίων, ενώ η Κρητική Πολιτεία κόβει δικά της νομίσματα στο νομισματοκοπείο του Παρισιού. Η ζωή γίνεται κοσμική, γεμάτη πολυτέλεια και χλιδή. Το μαύρο χαβιάρι πουλιέται σε βαρέλια. 150 βιεννέζικα αμάξια διασχίζουν τους δρόμους της πόλης και γίνεται της μόδας η ιππασία, η ποδηλασία και ο περίπατος. Η μόδα στην ενδυμασία έρχεται από το Παρίσι, με ειδικούς αντιπροσώπους, που γυρίζουν στα σπίτια της αριστοκρατίας. Πολυάριθμα καφέ-σαντάν γεμίζουν τις μεγάλες πόλεις και δημιουργούν μια κοσμοπολίτικη ατμόσφαιρα.
- Το 1900 ιδρύεται ο Εμπορικός Σύλλογος Χανίων από τους εμπόρους, εμπορικούς επιτηδευματίες, τραπεζίτες, βιομηχάνους και εργοστασιάρχες της πόλης.

Κατά επαγγέλματα υπάρχουν στην πόλη:

- 483 γεωργοί και 12 βοσκοί,
- 131 ψαράδες,
- 19 λατόμοι,
- 256 ράφτες, σιδερώτρες κ.λπ.,
- 96 βυρσοδέψες,
- 333 μαραγκοί κλπ.,
- 41 αμαξοποιοί και σελοποιοί,
- 209 σιδηρουργοί και φανοποιοί,
- 34 χρυσοχόοι και 27 μαχαιροποιοί,
- 17 σαπουνάδες,

Κατά επαγγέλματα υπάρχουν στην πόλη:

- 109 φουρνάρηδες και 63 ζαχαροπλάστες,
- 122 χασάπηδες,
- 81 καπνοπώλες,
- 48 καπνοκόπτες,
- 78 κουρείς,
- 225 κτίστες, μπογιατζήδες, κλπ.,
- 42 τυπογράφοι και βιβλιοδέτες,
- 15 ρολογάδες και 21 χειροτέχνες, βιομήχανοι κλπ.,
- 211 εφοπλιστές, βαρκάρηδες κλπ.,
- 72 αμαξάδες κλπ.,
- 274 χαμάληδες,
- 24 τραπεζιτικοί υπάλληλοι,
- 931 έμποροι κλπ., 333 ξενοδόχοι κλπ.,

Κατά επαγγέλματα υπάρχουν στην πόλη:

- 70 μπακάληδες,
- 110 υπάλληλοι και υπηρέτες εμπορικών,
- 67 κληρικοί, καντηλανάφτες κλπ.,
- 13 δικαστές, 34 δικηγόροι, 32 συμβολαιογράφοι και δικαστικοί κλητήρες,
- 34 γιατροί, 15 μαμές, 24 φαρμακοποιοί, 9 νοσοκόμοι,
- 83 δάσκαλοι, 22 γραφιάδες κλπ.,
- 45 μηχανικοί κλπ.,
- 28 ζωγράφοι, φωτογράφοι κλπ., 62 καλλιτέχνες κλπ.,
- 264 εισοδηματίες,
- 105 μάγειρες, θυρωροί κλπ.,
- 145 υπάλληλοι, 1636 εργάτες, υπηρέτες κλπ., 71 πόρνες και 53 αλήτες

Μολονότι οι αριθμοί δεν είναι τελείως ακριβείς, φαίνεται γενικά πως ο αστικός πληθυσμός μόλις φτάνει το τρίτο του συνόλου. Το ανώτερο τμήμα του αστικού πληθυσμού αποτελείται κυρίως από λίγους απόγονους των ιστορικών οικογενειών, παλιούς επαναστάτες και οπλαρχηγούς, μεγαλοκτηματίες και επιστήμονες.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

